

## HVORFOR ER FORHUSET TIL NYELANDS GÅRD BEVARINGSVÆRDIGT?

**Erklæring v/historiker Helge Torm, formand for Frednings- og bevaringsudvalget under Landsforeningen for Bygnings og Landskabskultur.**

### Facts:

Adresse: Algade 14A-B, 4220 Korsør

Matrikel nr.: 170a af Korsør Bys Grunde

Bygherre: Købmand Thomas Nyeland

Alder: 1843

Et gammelt hus er ikke bevaringsværdigt eo ipso, men forhuset til Algade 14 i Korsør er det i al fald – og det er det endda i ganske særlig grad.

Det er slået fast på officiel vis en del gange i de senere år:

- 1) Den bevarende lokalplan for Korsør bymidte med nr. 20, og som blev vedtaget i marts 1983, men nu er annulleret, omfattede bl.a. den matrikel, som Nyelands Gård, som dengang endnu var en firelænget ejendom, lå (og ligger) på (se s. 23). Decideret udpegning som bevaringsværdig fandt ikke sted for nogen af de omfattede ejendomme.
- 2) Egentlig vurdering blev først foretaget i bygningsregistranten, der udkom som bd. II af "Korsør gamle By" i 1989. Her er en nøje beskrivelse af hele ejendommen, herunder forhuset, som den så ud på det tidspunkt, tillige med en kort, men nyttig, historisk gennemgang (s. 19-21). I registranten opereres ikke med begrebet bevaringsværdighed i forskellige grader, men der tales på kortet på 355 om de registrerede bygningers "miljøkvalitet". Her får hele Nyelands Gård med betegnelsen "styrkende" den højest mulige vurdering.
- 3) Ved vurderingen i 2012, hvor konsulentfirmaet COWI A/S for Slagelse Kommune foretog en SAVE-vurdering af alle huse i bymidten, opnåede forhuset tallet 3, hvad der er lig med høj bevaringsværdi.
- 4) I den nugældende lokalplan for bymidten, med nr. 1184 og gældende fra oktober 2018, er Nyelands Gårds forhus, i overensstemmelse med SAVE-vurderingen i 2012, anført som bevaringsværdigt i klasse 3 i bilag 3A (bevaringsværdige bygninger og træer) og i bilag 3B (bevaringsværdige bygninger (adresser)).

Der er altså ikke så meget at rafle om: forhuset er bevaringsværdigt i høj grad.

I de anførte værker, hvor forhuset er blevet anført, naturligvis mest udbygget i COWI's rapport, er der givet gode grunde til, hvorfor det skal karakteriseres som værende særligt bevaringsværdigt.

I det følgende vil jeg dels foretage en uddybning af argumentationen, og dels give flere bud på, hvorfor det er så vigtigt at bevare forhuset.

#### *Forhusets kvaliteter i sig selv*

I 1840'erne sang den klassicistiske stil på sidste vers – nygotik var ved at dukke op, men med forhuset på Algade 14 blev der givet endnu et flot eksempel på den klassicistiske bygningskunst i den danske provins.

Der er tale om et længehus i én etage med en midtstillet gavlkvist. Facaden er bygget symmetrisk op, dog med en nu indsnævret portåbning i bygningens sydlige ende. Typisk for klassicismen er facaden pudset med refendfugning som dekorativt virkemiddel. Hovedgesimsen er ligeledes pudset og trukket i enkel profil. Det let opskalkede tag er belagt med originale, blådæmpede vingetegl, hvad der frem for røde vingetegl netop vandt frem på denne tid, kendt fra hovedstaden og andre provinsbyer. Vinduerne, der ligeledes er bevaret fra oprindelsen, er udformet som dannebrogsvinduer med tværsprosse i underrammen, også "efter bogen". Sålænke er udført som sammenhængende sålbænke.

Forhuset er således et fint, velbevaret eksempel på den provinsielle klassicisme, som lokale murermestre beherskede til fulde.

Forhuset skæmmes kun i lettere grad af de mere eller mindre tilpassede kviste, men det bør ikke komme bygningen til skade.

Forhuset er udformet med et elegant, harmonisk ydre af høj arkitektonisk standard, hvortil kommer, at det stadig i høj grad har bevaret de originale træk, således at man kan tale om, at vi har med en virkelig ægte vare at gøre.

#### *Forhusets kvaliteter i samspil med det tilstødende bymiljø*

Forhuset føjer sig smukt ind i gadebilledet i denne del af den gamle bydel, hvor bebyggelsen er karakteriseret ved ældre én- og toetages huse fra 1800-tallet med den skråt overfor liggende Kongegård som en aldersmæssig undtagelse, idet denne som bekendt går tilbage til 1760'erne. Da netop denne sydlige del af Algade som helhed er bedre bevaret end så mange andre dele af det gamle Korsør, vil det være ekstra uheldigt med et nyt byggeri her, især hvis det bryder med de traditionelle, af matrikelstørrelserne betingede bygningskroppe.

#### *Den kulturhistoriske betydning*

Med bygningens oprindelige formål in mente står den som et væsentligt vidnesbyrd om det erhverv, som engang satte sit præg på det meste af byen: købmandshvervet.

Flere købmandsgårde lå langs med Algade så vel som i det mindste også i Brogade og ved Havnepladsen.

Da købmandsgården i 1857 var ude af brug, blev den brugt midlertidigt til anbringelse af kolerapatienter i dertil byggede barakker på gårdspladsen, og i forbindelse med krigen i 1863-64 udnyttede man stedet som lazaret for sårede krigere på vej hjem fra fronten til København.

#### *Anden og mere overordnet argumentation for bevaring*

##### a) Typologi

Af de engang så mange købmandsgårde i Korsør er kun meget lidt tilbage. Den firlængede købmandsgård, der lå i Brogade frem til 1981, var den næstsidste af denne klassiske type. Da den blev besluttet sløjft, dannede det baggrunden for oprettelsen af en lokal bevaringsforening og for den førnævnte bevarende lokalplan nr. 20.

Det vil derfor virke ganske uforståeligt, hvis den sidste, men også væsentligste rest af købmandsgården på Algade 14, skulle forsvinde omkring 40 år senere. Det vil være at føje spot til skade!

##### b) Samfundsmæssige aspekter

Endelig, netop her 40 år senere, burde det være klart for alle, at bevaring er til gavn for klimaet, hvorimod nybyggeri er med til at øge Co2-udslippet. Det er senest fastslået af ingeniørfirmaet Rambøll i dets rapport om renovering versus nybyggeri fra oktober 2020.

Om rapporten siger Henrik L. Bang, direktør for Bygherreforeningen, som bestilte den, følgende:

*"Der vil være en lang række situationer, hvor brugernes behov for fysiske rammer ændrer sig, og hvor det kan være nødvendigt at opføre nyt byggeri til bestemte formål, som eksisterende bygninger på grund af deres beliggenhed, størrelse og indretning ikke vil kunne opfylde. Men hvis beliggenheden passer, og det med ombygninger og måske tilbygninger alligevel vil kunne lade sig gøre at udnytte allerede eksisterende bygninger, viser analysen, at det som regel vil være den rette vej at gå at renovere – både klimamæssigt, totaløkonomisk og måske også bygningskulturelt, hvor bygningerne indgår i historiske kulturmiljøer og kontekster."*

(Understregning v/HT).



Helge Torm

Sorø den 7. september 2021